

N:o 93.

Af herr **M. F. Nyström**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af förslag till lag om försäkringsaftal.

Vid 1903 års riksdag hemställde jag i motionen n:o 174, att i den då under behandling varande försäkringslagen måtte inrymmas en bestämmelse om att lifförsäkringstagaren, som af en eller annan orsak uraktlåter att fortsätta med sina premieinbetalningar, måtte tillerkännas rätt att återfå den del af de erlagda premierna, som nu i form af annullationsvinster tillfalla lifförsäkringsanstalterna. Denna motion afslogs af Riksdagen på den grund, att en dylik bestämmelse ansågs ej hafva sin plats i det då föreliggande lagförslaget, som närmast afsåg den allmänrättsliga sidan af försäkringsväsendet, under det att de förhållanden, som uppstå mellan försäkringsgivare och försäkringstagare, resp. ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, borde regleras genom en särskild lag. Jag nämnde äfven i motionen, att en dylik lag om försäkringsaftal var under utarbetande i Tyskland.

Detta (i Reichs-Justizamts utarbetade) lagförslag föreligger nu färdigt jämte motiven för detsamma, och redan i inledningen betonas, att en sådan lag utgör ett nödvändigt komplement till den nya tyska försäkringslagen af den 12 maj 1901, dels därför att det till en genomarbetad enhet sammanfört de privaträttsliga bestämmelser, som hittills finnas spridda i de olika tyska staternas författningar, dels och framför allt därför att det reglerar rättsförhållanden, hvilka framvuxit ur en långvarig praxis, men som tillämpats olika och i många fall godtyckligt.

Att en lag om försäkringsaftal är nödvändig äfven för Sverige framhölls med styrka under debatten om försäkringslagen år 1903 i Andra Kammaren, och det ligger för öfrigt i sakens natur, att saken ej kan alltför länge uppskjutas, i synnerhet med den utveckling, som särskildt lifförsäkringsrörelsen i vårt land tagit, och i hvilken försäkringsgren kontrakten äro afsedda att gälla under ett stort antal år, ofta för ett helt lif. »Vid

afslutandet af en försäkring är», säges det i motionen till det tyska förslaget, »den försäkrade i allmänhet den svagare parten; särskildt står han i regel efter försäkringsgifvaren i affärserfarenhet, och han är därför ofta oförmögen att i rätt tid vidtaga åtgärder för att skydda sina intressen gentemot orättfärdiga öfvergrepp från den andres sida.» Dessa ord äga sin tillämpning äfven hos oss, och lagstiftningen, som har till uppgift att skydda den svagare partens rätt, får ej lämna dem obeaktade. Det tyska förslaget, som i regel utgår därifrån att försäkringsförhållandet i första rummet bestämmes af den mellan parterna träffade öfverenskommelsen och att de lagliga föreskrifterna komma till användning endast i det fall att sådan öfverenskommelse i något afseende ej träffats, har därför, där det syntes nödvändigt för att skydda den försäkrades viktigare intressen, utrustat sina föreskrifter med tvingande kraft. Belysande härutinnan äro bestämmelserna rörande försummade premieinbetalningar. Jag visade i den förut nämnda motionen, att liffförsäkringsanstalterna vore i tillfälle att göra betydande vinster på försäkringar, som upphört på den grund, att de försäkrade ej mäktat fullfölja premieinbetalningarna, och att antalet af sådana förfallna försäkringar under åren 1900 och 1901 utgjorde 21,236 stycken, representerande en försäkringssumma af 48,698,677 kronor, samt omnämnde sannolikheten af att en god del af de för dessa försäkringar erlagda premier ingått i bolagens kassor såsom annullationsvinster, hvarom dock ingenting nämnes i de officiella rapporterna.

Att dessa vinster äro oberättigade i fråga om den del däraf, som ej bör tilläggas försäkringsfonden, ligger i sakens natur, och det erkännes äfven öppet af en del liffförsäkringsanstalter, som utlämna fripolis, sedan försäkringen varit gällande i vissa år, i regel minst tre eller fem. Alla lära dock icke göra det.

Såsom en märklig ojämnhet i den nu rådande praxis må antecknas, att af de liffförsäkringsbolag, som vid annullationer af en liffförsäkring tillgodose försäkringstagarens intressen, några tillstålla honom återköps- eller fribrefsvärde utan någon åtgärd från hans sida, under det att andra fordra ansökan om utfäende af värdet. Bestämmelsen härom undgår — efter hvad jag från försäkringshåll hört — ofta försäkringstagaren, och han går sålunda förlustig en rätt, som är honom tillförsäkrad, men som i följd af bristande lagbestämmelser nu opåtaldt kan undanhållas honom. I det tyska lagförslaget är skyldigheten ovillkorlig. I § 164 heter det: »Äro premier betalda för en tidrymd af minst tre år, så gälla föreskrifterna i §§ 165—168», och enligt dessa paragrafer kan den försäkrade när som helst i utbyte mot sin försäkring fordra en premiefri försäkring, gällande från slutet af den löpande försäkringsperioden (ett år), hvarjämte äfven

stadgas, att vid utbytet samma tariff skall följas, som legat till grund för det ursprungliga aftalet. Jämväl i fall af uraktlåten premieinbetalning eller då försäkringsgifvaren uppsäger försäkringen, är han enligt dessa §§ skyldig att lämna fripolis.

Enbart nu omnämnda otillbörliga annullationsvinster, som i de flesta fall uttagas af medellösa försäkrade, synas mig till fullo motivera en framställning från Riksdagens sida om utarbetande af en lag om försäkringsaftal, men det finns dessutom många andra skäl, som kraftigt tala för en sådan.

I §§ 49 och 100 i lagen om försäkringsrörelse af den 24 juli 1903 talas om försäkringsbref och hvad det skall innehålla, men där står ingestädes föreskrifvet, att försäkringsbolagen äro ovillkorligen skyldiga att utfärda sådana. Ehuruväl i detta fall en tillfredsställande praxis utbildat sig, torde dock det riktiga vara, att denna praxis lagfästes. Ännu viktigare torde vara, att trygghet finnes för att den försäkrade medgifves en viss tid, inom hvilken han har rätt att framställa anmärkningar mot bestämmelserna i försäkringsbrevet, något, som skulle i lika hög grad gagna försäkringsgifvaren, i det att efter denna tids förlopp inga tvister rörande aftalets bestämmelser skulle kunna uppstå. Af betydelse äro äfven frågorna, huruvida försäkringsbref skall utfärdas till viss man eller till innehafvaren; huru förfaras skall, om försäkringsbref förkommit; rättigheten för den försäkrade att erhålla afskrift af ett förloradt försäkringsbref; samt den synnerligen viktiga frågan, hvem det rätteligen tillkommer att lyfta försäkringssumman, en fråga, som föranlett många rättstvister. Särskildt kan och har detta inträffat i sådana fall, då ett på innehafvaren utställt lifförsäkringsbref lämnats såsom hypotek till en borgenär och sterbhuset vid dennes frånfälle gör anspråk på hela värdet af försäkringsbrevet. En lag om försäkringsaftal bör kunna i hög grad inskränka af dylika anledningar förda rättegångar.

Det torde vara öfverflödigt att ingå på alla de fall, då en lag om försäkringsaftal skulle kunna på förhand ordna rättsförhållandena i afsikt att förebygga konflikter eller, där sådana uppstå, verka till skydd för den förorättade eller svagare parten. Det bör vara nog att erinra om de konflikter, som kunna uppstå i följd af uraktlåtenhet att vid en försäkrings afslutande uppgifva alla de omständigheter, som kunna inverka på riskens storlek eller eventuella ökning under försäkringstiden; om skyldigheten för den försäkrade eller hans rättsinnehafvare att vid inträffande försäkringsfall genast underrätta försäkringsgifvaren; om försäkringsagenter och deras skyldigheter och befogenheter, hvarom ingenting säges i lagen om försäkringsrörelse af den 24 juli 1903, men hvilket kapitel synes vara af

synnerligt stor allmän betydelse. Rörande nödvändigheten att i lagen om försäkringsaftal inrymma bestämmelser i sist nämnda hänseende yttras i motiveringen till det tyska lagförslaget, att försäkringsgifvarens och allmänhetens åskådningar och intressen i fråga om försäkringsagenternas ställning vidt skilja sig från hvarandra. Under det att allmänheten i de flesta fall hyser den uppfattningen, att agenterna i vidsträcktaste mening representera försäkringsgifvaren, och att denne alltså har att ansvara för deras åtgärder och försummelser, söker försäkringsgifvaren å sin sida att, så vidt möjligt är, välta allt ansvaret öfver på sina agenter, i det att han häfdar den ståndpunkten, att agenten står såsom själfständig förmedlare mellan de båda parterna, och att han blott ur denna synpunkt tillgodogör sig agentens tjänster. Agentens förklaringar och rättshandlingar äro följaktligen ej för honom bindande. Utan att obetingadt ställa sig på allmänhetens ståndpunkt har det tyska lagförslaget likväl intagit vissa allmänna bestämmelser, afsedda att bereda allmänheten det skydd, som med nuvarande uppfattning af ansvarsfrågan ansetts möjligt. En sådan, om ock något allmän, lagstiftning skulle göra allmänheten mera kritisk gentemot agenternas mången gång prunkande löften, och den solida försäkringsverksamheten skulle därpå vinna, i det att dess ombud vunne större förtroende.

En fråga, som angår tredje mans rätt, är den om ett lifförsäkringsaftals oantastlighet. Med afseende å t. ex. själfmord äro bestämmelserna i våra försäkringsbolag mycket olika och delvis sväfvande. Då lifförsäkringsbref ofta lämnas som hypotek för skuld, skulle det för vederbörande långifvare vara af stort värde, om den nu förefintliga osäkerheten häfdes genom klara och oförtydbara lagbestämmelser.

Den invändning man kan göra och gjort mot en lag om försäkringsaftal är, att den skulle påtrycka försäkringsväsendet en likformighet, som skulle kunna skada dess framtida utveckling och tillväxt. Invändningen skulle vara befogad, om man fordrade, att alla försäkringskontrakt skulle vara stöpta i samma form, eller om det förmenades bolagen att anpassa sig efter förändrade tidsförhållanden och allmänhetens nya behof. Detta vore en oriktig tolkning af motionens mening. Försäkringsbolagen böra lämnas samma frihet som nu att utveckla sig, men de böra på samma gång lagligen tillhållas att tillgodose allmänhetens berättigade intressen; och lagens uppgift bör vara att undanröja den ovisshet, som nu i många fall råder, och framförallt att bereda allmänheten skydd i de afseenden, rörande hvilka i försäkringsaftalen ingenting säges.

Att lagen om försäkringsaftal äro af försäkringsväsendets utveckling och tidsförhållandena betingade framgår bland annat däraf, att icke blott

i Tyskland, utan afven i Frankrike, Österrike och Schweiz lagförslag om försäkringsaftal föreligga utarbetade. För mig har emellertid endast det tyska förslaget varit tillgängligt.

På grund af det ofvan anförda får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga ett förslag till lag om försäkringsaftal.

Stockholm den 28 januari 1905.

M. F. Nyström.
